PAPERILIITON JULKAISUJA

TYÖTAPATURMA- JA AMMATTITAUTIOPAS

Toiminta tapaturman jälkeen tai ammattitaudin ilmetessä. Opas työsuojeluvaltuutetuille, luottamushenkilöille ja työntekijöille.

SISÄLTÖ

Esipuhe 3
Mikä on tapaturma? 4
Syy-yhteyden arviointi 4
Korvauspiiri 8
Työssä 8
Työntekopaikan alueella 8
Työntekopaikan alueen ulkopuolella 9
Ammattitauti 10
Toimenpiteet työtapaturman sattuessa 12
Työtapaturmailmoitus 12
Vakava työtapaturma 13
Työtapaturman tutkinta 14
Korvaukset 17
Vahingonkorvaus 17
Lähteitä ja linkkejä 18

Ensimmäinen painos
Teksti: Juha Koivisto, Hannu Ulenius, Eeva Eloranta-Jokela, Reima Kangas
Julkaisija: Paperiliitto
Kirjapaino: Forssaprint 2019
Ulkoasu: Reima Kangas, Taitengrafia ky

ESIPUHE

Tapaturmavakuutuskeskuksen (TVK) tilastojen mukaan vakuutuslaitokset korvasivat vuonna 2017 Suomessa noin 128 000 palkansaajille tapahtunutta työtapaturmaa. Näistä työpaikkatapaturmia oli noin 103 500 ja työmatkatapaturmia noin 24 500. Vastaavasti vuonna 2016 kirjattiin noin 3800 ammattitautia tai ammattitautiepäilyä.

Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa työturvallisuusasioiden parissa toimivia henkilöitä, työsuojeluvaltuutettuja, työsuojeluasiamiehiä sekä luottamushenkilöitä varmistamaan, että tapahtuneet työtapaturmat työpaikalla tulevat asianmukaisesti tutkituiksi ja että tapaturman kohteeksi joutuneiden työntekijöiden oikeusturva toteutuisi. Yhtä hyvin opas on tarkoitettu myös muiden paperiliittolaisten käyttöön.

Nykyinen työtapaturma- ja ammattitautilaki (TyTal) astui voimaan 1.1.2016. Uudistettu laki koskee tämän jälkeen sattuneita tapaturmia. Ennen 1.1.2016 sattuneisiin työtapaturmiin ja ilmenneisiin ammattitauteihin sovelletaan aiemmin voimassa ollutta lainsäädäntöä. Käytännön esimerkit oikeustapauksista ovat sekä vanhan että uuden lain ajalta.

Kiitokset Paperiliiton työsuojelutyöryhmälle opasta koskevista kommenteista ja parannusehdotuksista.

Työsuojelutyöryhmän jäseniä ovat liittokokouskaudella 2017–2021 Seppo Jäntti ja Jukka Voutilainen Stora Ensosta, Paavo Pesonen ja Juha Viitala UPM:stä, Petri Kuru Metsä Boardilta, Petri Salminen ja Marja-Leena Kyrö Metsä Fibreltä, Tapio Heikkinen Adaralta ja Mika Eronen Essityltä. Toimiston edustajia työsuojelutyöryhmässä ovat Hannu Ulenius, Sami Laakso ja Hanna-Kaisa Siimes.

21.11.2018 Juha Koivisto
Paperiliiton vastaava lakimies

Mikä on tapaturma?

Tapaturman käsite määritellään laissa. Tapaturmalla tarkoitetaan ulkoisesta tekijästä johtuvaa äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa työntekijälle vamman tai sairauden.

Tapaturman määritelmä on tärkeä, koska se kertoo, millaisista tapahtumista on mahdollista saada korvausta työnantajan lakisääteisen tapaturmavakuutuksen perusteella. Määritelmässä ulkoisella tekijällä tarkoitetaan jotakin vahingoittuneesta itsestään riippumatonta seikkaa, joka aiheuttaa vahinkotapahtuman. Tällaisena ulkoisena tekijänä voidaan pitää vaikkapa liukasta (esimerkiksi märkää tai jäistä) alustaa, joka aiheuttaa työntekijän liukastumisen, kompastumista kulkureitille jätettyyn letkukasaan, tuotantoprosessista työntekijän päälle roiskahtavaa kuumaa seosta tai terävää esinettä, johon työntekijä loukkaa itsensä.

Äkillisyyden vaatimuksella suljetaan pitempikestoiset tapahtumat työtapaturman määritelmän ulkopuolelle. Erilaiset pidempänä aikana, enintään vuorokauden pituisen altistuksen perusteella, syntyneet vammat tai sairaudet voivat kuitenkin tulla korvatuiksi työtapaturmina lain 18 §:n perusteella (esimerkiksi hiertymät, paleltumat yms). Tapahtuman odottamattomuudella suljetaan työtapaturman määritelmän piiristä lähinnä työntekijän tahallaan itselleen aiheuttamat vammautumiset.

Lain 33 §:n perusteella *työliikekipeytymisenä* voidaan korvata jänteen tai lihaksen äkillinen kipeytyminen, joka tapahtuu ilman tapaturmaa, kun työntekijä suorittaa yksittäistä kuormittavaa liikettä. Työliikekipeytymisestä voi olla kysymys esimerkiksi tilanteessa, jossa työntekijän selkä venähtää raskaan taakan noston yhteydessä. Työliikekipeytymisen osalta on huomattava, että korvausta maksetaan kunnes kipeytymä on parantunut, mutta kuitenkin enintään kuudelta viikolta kipeytymisestä lukien.

Syy-yhteyden arviointi

Vahinkotapahtuman korvaaminen edellyttää lääketieteellisen syy-yhteyden olemassa oloa vahinkotapahtuman ja vamman tai sairauden välillä. Syy-yhteyden arviointi perustuu lääkärintodistuksesta ilmeneviin löydöksiin ja havaintoihin sekä vahingoittuneen aiempaan terveyshistoriaan. Mikäli vamman tai sairauden katsotaan tosiasiassa aiheutuneen esimerkiksi vaurioituneen jänteen tai lihaksen rappeumasta, kulumasta tai muusta sellaisesta seikasta, ei vammaa korvata tapaturmana. Syy-yhteyden arviointiin vaikuttaa usein ratkaisevasti myös vahingon sattumistapa ja siitä esimerkiksi tapaturmailmoitukseen kirjattu tilanteen kuvaus, jonka perusteella tapahtuman ja aiheutuneen vamman yhteyden arviointi pitkälti tehdään.

Työtapaturmasta vakuutusyhtiöön tehtävällä ilmoituksella on siis ratkaiseva merkitys työntekijän oikeudelle saada tapahtuneesta työtapaturmasta asianmukainen korvaus. Tästä syystä ilmoitus tapaturmasta tulee täyttää huolellisesti ja siten, että siitä *ilmenee mahdollinen ulkoinen tekijä ja vammamekanismi riittävän selvästi*, jotta vakuutusyhtiö pystyy ilmoituksen perusteella

tekemään oikean ja perustellun ratkaisun asiassa.

Jälkikäteen ns. ulkoisen tekijän vaikutusta tapahtuneeseen tapaturmaan on vaikeaa perustella uskottavasti (mikäli se alkuperäisestä ilmoituksesta puuttuu). Tapaturmailmoituksen huolellisella täyttämisellä voidaan välttää monia turhia oikeudenmenetyksiä.

Oikeustapauksia

KKO:2011:16 Kysymys siitä, oliko sormen ojentajajänteen repeämä ja irtoaminen kiinnityksestään (mallet finger) syy-yhteydessä työtapaturmaan.

"A:ta hoitaneiden lääkäreiden mukaan A:n nimettömän sormen ojentajajänteen irtoamista ei ole edeltänyt jänteen sairaus tai vamma. A:lle suoritetussa ojentajajänteen korjausleikkauksessa ei myöskään ole todettu sairaus- tai rappeumaperäisiä löydöksiä ojentajajänteen tai sormen kärkinivelessä vaan jänteen on todettu olleen hyväkuntoinen ja paksu. Myöskään oikean käden nimettömän sormen röntgenkuvauksessa ei ole todettu luusto- eikä nivelmuutoksia, jotka olisivat voineet myötävaikuttaa ojentajajänteen repeämän syntymiseen. A:lla ei myöskään ole ollut oikean käden nimettömän sormen vaivoja ennen kyseessä olevaa tapaturmaa. Toisaalta syy-yhteyttä vastaan puhuu se, että kysymyksessä on ollut varsin matalaenerginen tapahtuma. Vakuutusoikeuden päätöksessä todetuin tavoin kokemusperäisen lääketieteellisen näkemyksen mukaan kudosrappeuma altistaa spontaanille jännerepeämälle. Tämä viittaa rappeumaperäisten tekijöiden olemassaoloon."

Valviran ja sen pysyvän asiantuntijan lausuntojen sekä A:ta hoitaneiden lääkäreiden lausuntojen mukaan A:n oikean käden nimet-

LAKISÄÄTEINEN VAKUUTUS

Työnantajan on vakuutettava kaikki yrityksen työntekijät lakisääteisillä työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksilla.

Työtapaturmiin ja ammattitauteihin liittyviä etuuksia ja korvauksia:

PÄIVÄRAHALLA korvataan työkyvyttömän ansionmenetys ensimmäisen vuoden aikana.

TAPATURMAELÄKETTÄ maksetaan vahingoittuneelle, jos työkyvyttömyys jatkuu vuoden kuluttua tapaturmasta.

HAITTARAHAA maksetaan vahingoittuneelle vamman tai sairauden aiheuttamasta yleisestä pysyvästä haitasta.

Kuolemantapauksissa maksetaan lapsille ja leskelle PERHE-ELÄKETTÄ ja kuolinpesälle HAUTAUSAVUSTUSTA.

LISÄKSI maksetaan haitta-, vaate- ja opaskoiralisää, korvausta lisääntyneistä kodinhoidon kustannuksista sekä ansionmenetyskorvausta fysikaalisen hoidon ajalta.

TAPATURMAILMOITUKSEEN TULEVA TILANTEEN KUVAUS ON TEHTÄVÄ HUOLELLISESTI. SE VOI VAIKUTTAA RATKAISEVASTI VAKUUTUSYHTIÖN PÄÄTÖKSEEN.

tömän sormen ojentajajänteen kiinnityskohdasta irtoaminen (mallet finger) on ollut hänelle 23.4.2008 sattuneen työtapaturman aiheuttama ilman että jänteen sairauden tai rappeuman on arvioitu myötävaikuttaneen ojentajajänteen irtoamiseen. Korkein oikeus katsoo, että A:n sormesta tehtyjen havaintojen ja niihin perustuvien lääketieteellisten lausuntojen vuoksi ei ole aihetta pitää kyseistä jännevauriota sairaus- tai rappeumaperäisenä."

KKO:2016:93 Kun A:n oli ollut irrottamassa suurikokoista ja painavaa ikkunaa, se oli alkanut kaatua. A oli ottanut ikkunan vastaan oikealla kädellään, jolloin olkapäästä oli kuulunut rusahdus ja siinä oli tuntunut kipua. Kysymys olkapään kiertäjäkalvosimen jänteen repeämän syy-yhteydestä tapaturmaan.

"Kysymyksessä oleva tapaturma on sattunut, kun A on ottanut vastaan kaatumassa olleen painavan ikkunan oikealla kädellään. Tapaturmailmoituksessa tai ensilääkärin merkinnöissä vammamekanismia ei ole kuvattu tätä tarkemmin. A on Korkeimmassa oikeudessa ilmoittanut ottaneensa ikkunan vastaan ojennetulla kädellä ollessaan kyykkyasennossa ikkunan alla. Esitetyn selvityksen perusteella Korkein oikeus katsoo, ettei kysymyksessä ole ollut sellainen vammamekanismi, joka tyypillisesti aiheuttaa kiertäjäkalvosimen repeämän."

"Erityisesti tutkimuslöydökset A:n olkapäästä, mutta myös hänen fyysinen työnsä ja ikänsä, tapaturman sattuessa 58 vuotta, viittaavat siihen, että jänteen repeämisen taustalla on ollut rappeuma. A:n olkapää ei ole tapaturman jälkeen myöskään oireillut siinä määrin, että A:n työskentely olisi täysin estynyt viikon pituisen sairausloman jälkeen."

"Edellä lausutun perusteella Korkein oikeus johtopäätöksenään katsoo, että tapaturmamekanismina ollutta kaatuvan ikkunan vastaanottamista ei voida pitää sairausperäisiksi katsottavia löydöksiä ja A:n fyysisen työn aiheuttamaa kuormitusta todennäköisempänä tekijänä ylemmän lapalihaksen jänteen repeämisessä. Repeämän ei siten voida katsoa olevan tapaturmavakuutuslain edellyttämässä syy-yhteydessä 6.8.2012 sattuneeseen tapaturmaan. Edellä lausuttu huomioon ottaen jännesairauden ei ole katsottava myöskään todennäköisesti olennaisesti pahentuneen kyseisessä tapaturmassa."

SYY-YHTEYDEN ARVIOINNISSA HARKITAAN SITÄ, ONKO TAPATURMA OLLUT VOIMAKKUUDELTAAN RIITTÄVÄ JA MEKANISMILTAAN SOPIVA AIHEUTTAMAAN VAMMAN TAI SAIRAUDEN VAI ONKO KYSYMYS ESIMERKIKSI RAPPEUMASTA TAI KULUMASTA.

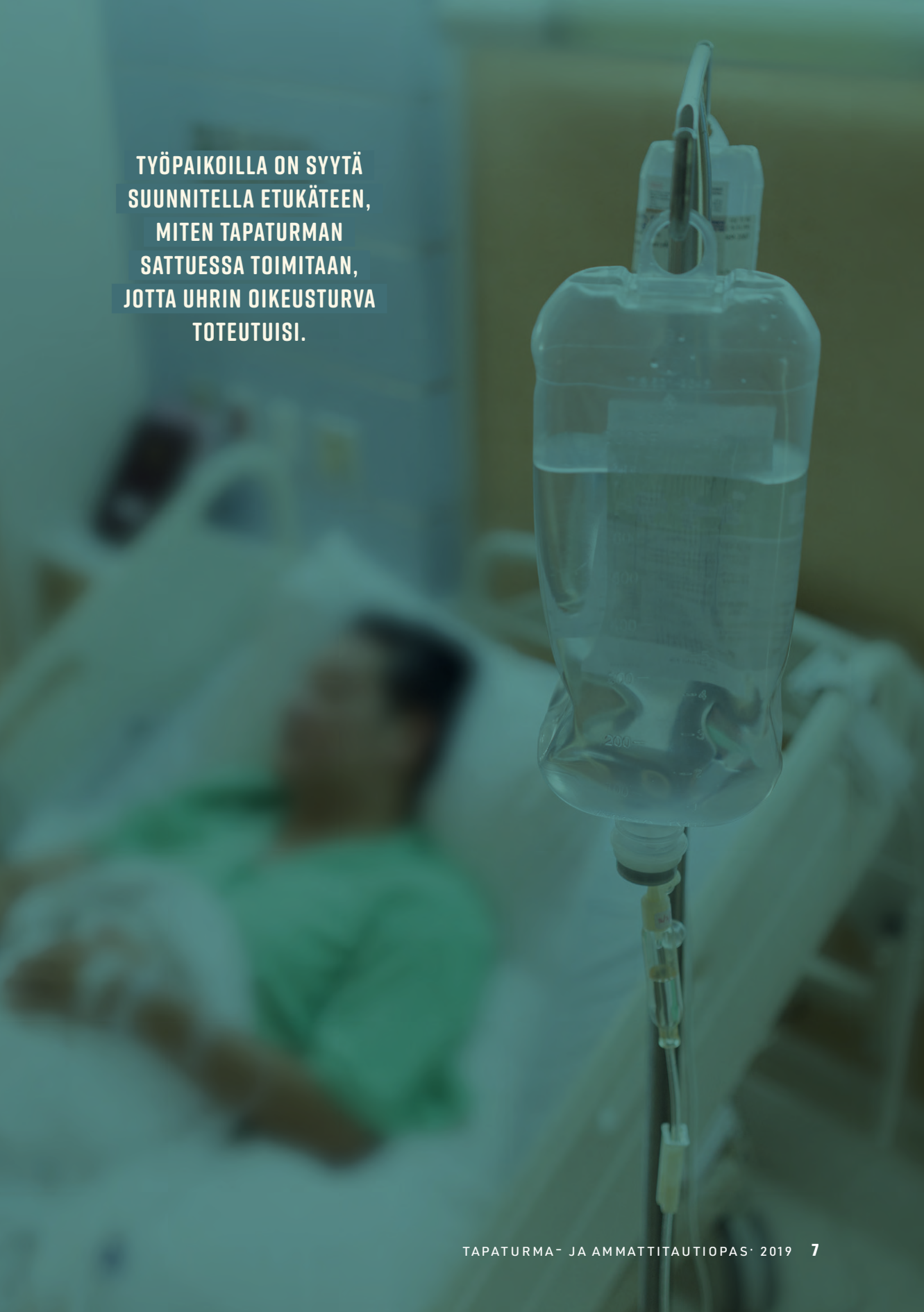

TYÖPAIKOILLA ON SYYTÄ SUUNNITELLA ETUKÄTEEN, MITEN TAPATURMAN SATTUESSA TOIMITAAN, JOTTA UHRIN OIKEUSTURVA TOTEUTUISI.

Korvauspiiri

Työtapaturmina voivat lain mukaan tulla korvattaviksi sellaiset vahinkotapahtumat, jotka sattuvat työssä, työntekopaikalla, työntekopaikan ulkopuolella tai etätyössä.

Työssä

Työssä sattuneena pidetään työtapaturmaa, joka sattuu työntekijälle varsinaisen työnteon yhteydessä eli työntekijän tehdessä hänelle määrättyjä töitä. Lain mukaan työntekoon rinnastetaan myös lakiin tai työehtosopimukseen perustuva henkilöstön asioiden hoitaminen (esim. luottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun tehtävät) sekä työstä johtuva työnantajan asioiden hoitaminen.

Tällaisena ”työnantajan asioiden hoitamisena” voidaan pitää esimerkiksi tehtäviä, jotka eivät selvästi kuulu työntekijän työsopimuksen mukaisiin tehtäviin, mutta joista työntekijä ei käytännössä voi kieltäytyä. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi työnantajan muutossa avustaminen tai muu vastaava toiminta. Ratkaisevana kriteerinä yksittäistapauksessa voidaan pitää sitä, mitä työn tekemisestä tai työtehtävien sisällöstä on yksittäistapauksessa sovittu tai voidaan katsoa sovituksi.

Oikeustapauksia

H on vastannut työnantajansa osalta avustavista tehtävistä virkistyspäivillä. Tapaturman sattumisaikaan hänen on ollut välttämätöntä hakea työnantajansa kiitoslahja tapahtuman järjestäjille. Muutoksenhakulautakunta katsoi, että näin ollen tapaturma on sattunut H:lle työnteon yhteydessä ja se oikeuttaa työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiseen korvaukseen. Tamla 3170/2016 – antopäivä 30.11.2016. Äänestysratkaisu 5-1.

Työntekopaikan alueella

Tapaturmia sattuu myös muutoin kuin varsinaista työtehtävää suoritettaessa esimerkiksi haettaessa työvälineitä tai työssä tarvittavia raaka-aineita tehdasalueella. Vastaavasti tapaturmia saattaa syntyä matkalla sosiaalitiloihin ruokailemaan tai peseytymään. Edellytyksenä tällaisten tapaturmien korvattavuudelle on lain mukaan se, että ne sattuvat ”työntekopaikalla oloon tavanomaisesti liittyvässä toiminnassa”.

Tällaista toimintaa on tyypillisesti työpaikan pukuhuoneessa tai ruokalassa liikkuminen aivan samalla tavalla kuin työvälineiden nouto varastosta. Oleellista on se, että toiminta on yleisesti tai juuri kyseisellä työpaikalla tavanomaista. Esimerkkinä tällaisesta tavanomaisuudesta voidaan mainita koulutuksiin osallistuminen, taukoliikunta tai sallittu tupakointi tehdasalueella.

Oikeustapauksia

V on kesken työpäivän ollut poistumassa työntekopaikaltaan käydäkseen omalla ajallaan hammaslääkärissä hampaassa olevan reiän takia. Hän on kuitenkin kaatunut työntekopaikan eteisessä ja tässä yhteydessä satuttanut polvensa. Hän ei tapaturman sattuessa ollut vielä kirjannut itseään ulos. Tapaturman sattuessa V ei ollut tekemässä työtehtäviään. V:n kaatumisen sattumisolosuhteista esitetyt tiedot huomioiden muutoksenhakulautakunta katsoi, että V:lle on sattunut työtapaturma- ja ammattitautilain 20 §:n mu-

kainen työtapaturma. V:n kaatuminen työpaikkansa eteisessä ennen työpaikalta pois uloskirjautumista on sattunut työtapaturma- ja ammattitautilain 22 §:ssä tarkoitetussa työntekopaikalla oloon tavanomaisesti liittyvässä toiminnassa. Tamla 1604/2016 – antopäivä 7.12.2016.

Työntekopaikan alueen ulkopuolella

Työntekopaikan alueen ulkopuolella korvattaviksi kuuluviin tapaturmiin kuuluvat ensinnäkin asunnon ja työpaikan välisellä matkalla tapahtuvat tapaturmat. Tällaiset tapaturmat voivat tulla korvattaviksi riippumatta siitä, onko työntekijän asunto vakituinen, tilapäinen tai vapaa-ajan asunto. Lähtökohtaisesti työmatka kuljetaan lyhintä reittiä käyttäen. Asunnon ja työpaikan väliseen matkaan katsotaan kuuluvaksi myös vähäinen poikkeaminen matkareitiltä esimerkiksi lasten päivähoidon, ruokakaupassa käynnin tai muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi.

Työntekopaikan ulkopuolella tapahtuvista tapaturmista korvataan myös ruokailu- ja virkistystauoilla tapahtuneet tapaturmat työntekopaikan alueen läheisyydessä. Korvattaviksi voivat siten tulla esim. tapaturmat, jotka sattuvat matkalla työpaikan läheisyydessä sijaitsevaan kahvilaan, jos tällaisessa paikassa ruoka- tai muun tauon aikana ehtii käydä ruokailemassa.

TYÖMATKOILLA SEKÄ TYÖPAIKAN ALUEEN LÄHEISYYDESSÄ RUOKAILU- JA VIRKISTYSTAUOILLA TAPAHTUNEET TAPATURMAT KUULUVAT KORVATTAVIKSI.

Oikeustapauksia

KKO:1959-II-60 A:n, joka lähtiessään aamulla perheensä yksityisessä käytössä olevassa omakotitalossa sijaitsevasta asunnostaan työpaikalle oli liukastunut talon ulkoportaissa vahingoittuen, oli katsottu tapaturman sattuessa olleen matkalla työpaikkaansa ja tapaturmaa näin ollen pidetty tapaturmavakuutuslain 4 §:ssä tarkoitettuna työtapaturmana.

KKO:1977-II-69 A oli palatessaan työpaikaltaan asuntoonsa poikennut työmatkallaan säännöllisesti käyttämänsä tien varrella olevaan kauppaan ostoksille ja sieltä poistuessaan kaatunut kaupan pihamaalla ja vahingoittunut. Tapaturman katsottiin sattuneen tapaturmavakuutuslain 4 §:ssä tarkoitetulla työstä johtuvissa olosuhteissa tehdyllä matkalla työpaikalta asunnolle ja sen johdosta määrättiin suoritettavaksi lainmukainen korvaus.

KKO:1995:200 A oli vahingoittunut ollessaan 12 minuutin pituisen kahvitauon aikana käymässä työpaikaltaan rakennustyömaalta autolla noin 1,5 kilometrin päässä sijaitsevassa kahvilassa. Ei ollut näytetty olleen työnantajan hyväksymänä tapana käydä kahvitaukojen aikana kyseisessä kahvilassa, joka sijaitsi niin etäällä työpaikalta, että siellä käydessä ilmeisesti joutui selvästi ylittämään työntekijöille kuuluneen kahvitauon aikaa. Vahingoittumisen ei katsottu sattuneen työstä johtuneissa olosuhteissa.

KKO:1968-I-5 Ylimääräinen virastotyöntekijä A, jolla oli tapana virkistystauon aikana käydä ruokailemassa kahdessa toimipaikkansa läheisyydessä sijaitsevassa baarissa ja joskus myös syödä toimipaikallaan sinne tuo-

miaan eväitä, oli aamiaistunnin aikana matkalla toimipaikastaan aterioimaan toiseen sanotuista baareista tapaturmaisesti vahingoittunut. Tapaturman katsottiin sattuneen sellaisissa toimesta johtuvissa olosuhteissa, että sitä oli pidettävä tapaturmavakuutuslain 4 §:ssä tarkoitettuna työtapaturmana, ja vahingoittuneelle määrättiin suoritettavaksi tapaturman johdosta lainmukainen korvaus.

Ammattitauti

Työstä voi aiheutua työntekijälle terveydellistä haittaa myös pidempiaikaisen altistumisen perusteella. Tällaisia sairauksia voidaan korvata ammattitauteina.

Yleisimpiä ammattitaudin aiheuttajia ovat asbesti ja melu. Laissa todetaan, että ammattitaudin toteaminen edellyttää sellaista lääketieteellistä tutkimusta, jossa on käytettävissä riittävä tieto työntekijän työolosuhteista sekä työssä olevasta altistuksesta.

Valtioneuvoston asetuksella (769/2015) on erikseen säädetty ns. ammattitautiluettelosta, johon on kerätty sairaudet, joilla on katsottu lääketieteellisten tutkimusten perusteella olevan syy-yhteys fysikaalisiin, kemiallisiin ja biologisiin tekijöihin. Ammattitautina korvataan nykyisin myös yläraajan jännetulehduksia ja olkaluun sivunastan tulehduksia sekä rannekanavaoireyhtymiä, mikäli tulehduksen tai rannekanavaoireyhtymän taustalla eivät ole työstä riippumattomat tekijät.

Ammattitautina korvataan myös muun vamman tai sairauden olennainen paheneminen, joka johtuu työntekijän altistumisesta fysikaalisille ym. tekijöille. Esimerkkinä edellä mainitusta voidaan pitää vaikkapa nikkeliyliherkkyydestä kärsivän ihmisen ihottuman pahenemista hänen altistuessaan työssään ko. aineelle. Tällaisessa tapauksessa korvausta voidaan maksaa olennaisen pahenemisen ajalta.

Oikeustapauksia

KKO:2011:44 A oli altistunut poliisin työssään ampumaharjoituksissa laukausmelulle. A:lla oli sittemmin todettu kummassakin korvassa sisäkorvatyyppinen **kuulonalenema**. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla katsottiin, että kuulonaleneman todennäköisenä pääasiallisena syynä oli laukausmelu, kun muut mahdolliset kuulonaleneman aiheuttaneet tekijät, ennen kaikkea ikähuonokuuloisuus, voitiin syy-yhteyttä arvioitaessa sulkea pois. A:lla oli siten oikeus korvaukseen kuulonalenemasta ammattitautina.

KKO:2010:70 Metallimuottien hionta- ja kiillotustyössä toimineen yrittäjän molempien ranteiden rannekanavaoireyhtymän katsottiin aiheutuneen ammattitautilain 1 §:n 1 momentissa ja 4 a §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla todennäköisesti pääasiallisesti fysikaalisista tekijöistä hänen työssään.

KKO:1998:22 A oli työskennellyt vuosina 1980–1993 opettajana koululla, jossa oli todettu vesivahinkojen ja rakenteiden kastumisen sekä puutteellisen ilmastoinnin seurauksena runsasta homekasvustoa ja korkeita homesieni-itiöpitoisuuksia. Lääkärinlausuntojen mukaan A:lla oli esiintynyt muun muassa iho-ongelmia, päänsärkyä, ympärivuotista nuhaisuutta sekä syksystä 1992 lähtien hengenahdistusta. Hänen sairautensa oli määritelty ammatilliseksi allergiseksi nuhaksi ja sidekalvontulehdukseksi. Mainittujen sairauksien katsottiin aiheutuneen A:n pitkäaikaisesta ja voimakkaasta altistumi-

sesta koulukiinteistössä esiintyneelle homekasvustolle ja ne oli korvattava ammattitautina.

KKO:2000:117 A oli työskennellyt vuodesta 1975 lähtien sairaalassa, joka oli homevaurioinen. A:lla oli vuodesta 1995 alkaen esiintynyt toistuvia keuhkoputkentulehduksia, poskiontelon tulehduksia, yskää, hengenahdistusta ja äänen käheytymistä. Diagnoosiksi oli asetettu psykogeeninen hengitysoireilu. A:n katsottiin todennäköisesti altistuneen työssään homeelle. Hänellä todettu oireilu ei ollut kuitenkaan ammattitautilaissa tai -asetuksessa tarkoitettu sairaus eikä sitä voitu korvata ammattitautina.

MÄÄRITELMÄ

Ammattitaudilla tarkoitetaan lain mukaan sairautta, joka todennäköisesti on pääasiallisesti aiheutunut työntekijän altistumisesta:

fysikaaliselle tekijälle, esimerkiksi melu ja tärinä

kemialliselle tekijälle, esimerkiksi pölyt, kaasut ja nesteet
tai

biologiselle tekijälle esimerkiksi myyräkuume ja jänisrutto.

•

Ammattitautina korvataan myös muun vamman tai sairauden olennainen paheneminen

Työterveyslaitos julkaisee vuosittain tilaston korvatuista ammattitaudeista ja ammattitaudeiksi epäillyistä sairauksista. (www.ttl.fi/tyontekija/ammattitaudit/)

TIETOPAKETTEJA TYÖSSÄ ALTISTUMISESTA ON KOOTTU TYÖTERVEYSLAITOKSEN NETTISIVUILLE: WWW.TTL.FI/TYOYMPARISTO/ALTISTEET

Toimenpiteet työtapaturman sattuessa

Uhrin oikeusturvan kannalta oikea toiminta heti tapaturman jälkeen on ratkaisevan tärkeää, jotta uhri saisi hänelle kuuluvat korvaukset. Toiminta on syytä suunnitella työpaikoilla etukäteen.

Kun tapaturma sattuu, on ensin luonnollisesti huolehdittava ensiavusta, lisäavun hälyttämisestä ja muista välittömästi tarvittavista toimenpiteistä. Tämä opas keskittyy siihen, mitä tapahtuu sen jälkeen.

Vahingoittuneen on ilmoitettava *työnantajalle* tai tämän edustajalle vahinkotapahtumasta *heti, kun se on olosuhteet huomioiden mahdollista*. Ilmoittamisen yhteydessä työntekijä saa työnantajalta vakuutustodistuksen, jolla syntynyt vamma hoidetaan maksutta terveyskeskuksessa tai sairaalassa. Vakuutusyhtiön menettelytavat vakuutustodistuksen antamisesta on hyvä tarkistaa omalla työpaikalla etukäteen.

On tärkeää, että vahinkotapahtumasta kerrotaan välittömästi myös työpaikan *työsuojeluvaltuutetulle*, osastojen työsuojeluasiamiehille tai muille luottamushenkilöille. Näin he pystyvät osaltaan varmistamaan, että tapaturman uhri saa hänelle kuuluvat korvaukset. On muutenkin kaikkien etu, että työsuojeluvaltuutettu on mukana tapahtuman tutkimisessa alusta asti.

Vaikka työtapaturma ei olisikaan ilmeisen vakava, tulee työntekijän aina hakeutua lääkäriin ja tehdä sattuneesta tapaturmasta ilmoitus. Näin tulee menetellä myös ns. työliikekipeytymisten yhteydessä. Näissä tilanteissa työntekijän ei tule milloinkaan käyttää oikeuttaan olla poissa työstä omalla ilmoituksella, vaan varmistaa, että työtapaturma/työliikekipeytyminen ja siihen johtaneet seikat tulevat lääkärin toimesta dokumentoiduiksi riittävän tarkasti ja oikein. Mikäli hoitoon hakeudutaan vasta päivien kuluttua itse tapahtumasta, on mahdollista, että lain mukaiset korvaukset jäävät saamatta.

Monesti esimerkiksi äkillisten työliikkeiden aiheuttamia revähdyksiä ei huomata kirjata työssä aiheutuneeksi. Tällöin tapaturmavakuutuksen korvaukset voivat jäädä saamatta. Jos työliikkeen aiheuttama kipu ilmenee vasta myöhemmin, esimerkiksi illalla työpäivän jälkeen, on tärkeää mennä lääkäriin mahdollisimman nopeasti heti kun ymmärtää yhteyden työn, työliikkeen ja kipeytymisen välillä.

Työtapaturmailmoitus

Työnantajan on ilmoitettava työtapaturmasta tai ammattitaudista *vakuutuslaitokselle* ”viipymättä ja viimeistään kymmenen arkipäivän kuluessa” vahinkotapahtumasta tiedon saatuaan. Ilmoituslomakkeen täyttämisessä ei kuitenkaan pidä hätäillä. Ilmoitus on vahingoittuneen oikeusturvan varmistamiseksi täytettävä huolellisesti ja oikein. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että työsuojeluvaltuutettu pääsee varmistamaan, että asiat kirjataan ilmoitukseen oikein. Puutteelliset tai väärää tietoa sisältäneet ilmoitukset saattavat jopa johtaa siihen, että työtapaturman uhriksi joutunut työntekijä jää ilman vakuutuskorvauksia.

Sähköiset vahinkotapahtumailmoituslomakkeet työtapaturmasta ja ammattitaudista ilmoittamista varten löytyvät Tapatur-

mavakuutuskeskuksen www-sivuilta (www.tvk.fi/tietopalvelu-ja-julkaisut/lomakkeet/).

Tapaturmavakuutuskeskuksen ohjeistuksen mukaan tapaturmailmoituksessa huomiota tulee kiinnittää erityisesti ilmoituksessa kysyttyihin tietoihin tapaturman sattumisolosuhteista sekä siitä, miten tapaturma sattui. Tapahtuman kuvausta ohjataan seuraavien kysymysten avulla:

Mitä työtä työntekijä oli tekemässä?

Tällä tarkoitetaan, minkä tyyppistä työtä henkilö yleisesti oli tekemässä (tuotanto-, kunnossapitotyötä jne.) ja mitä henkilö täsmälleen teki (ajoi trukkia, käynnisti koneen, nosti taakkaa, nousi portaita, avasi oven jne.), kun tapaturma sattui. On myös tärkeää kertoa, missä ympäristössä henkilö työskenteli (tehtaan tuotannossa, varastossa, valvomossa jne.).

Miten vahinkotilanne kehittyi?

Tällä tarkoitetaan kaikkia havaittuja poikkeamia (liukastuminen, sähköhäiriö, ratakatko jne.), jotka lopulta johtivat vahingoittumiseen.

Miten tapaturma sattui?

Tällä tarkoitetaan, miten vamma syntyi (työkalu viilsi, polvi iskeytyi maahan, käsi jäi puristuksiin jne.) ja mikä vamman aiheutti (telineet, tikkaat, puristin, jne.).

Matkalla sattuneen tapaturman osalta kuvauksesta tulee käydä ilmi, mikä oli matkan kohde, matkareitti ja liikkumistapa. Ammattitaudin osalta kuvauksessa on kerrottava, mistä ammattitaudin arvellaan aiheutuneen.

Vakava työtapaturma

Työtapaturmaa pidetään vakavana, jos siitä aiheutuu työntekijän menehtyminen tai työntekijälle aiheutuu pysyvä tai vaikealaatuinen vamma. Vaikealaatuinen vamma on sellainen, joka suurella todennäköisyydellä

VAKAVA TYÖTAPATURMA

Uhrille aiheutuu pysyviä tai vaikealaatuisia vammoja, esimerkiksi:

Pitkien luiden murtumat tai murtumat, jotka voivat vaatia leikkaushoitoa, vaikeahko selkärangan murtuma, kasvoluiden murtumat, kylkiluiden monimurtumat ja veririnta, vaikeahko pääkallon avomurtuma, vaikea kaula-, rinta- tai lannerangan murtuma

Vaikea sijoiltaanmeno, josta jää pysyvää haittaa

Ruumiinjäsenen, esimerkiksi sormen tai sen osan menetys, raajan lyhentymä

Leikkaushoitoa vaatinut vatsaontelon elinten vamma

Aivovamma, josta on jäänyt lievääkin haittaa

Puheen, näön tai kuulon kadottaminen tai pysyvä heikentyminen, silmän menetys

Ihonsiirtoja vaativat palo- tms. ihovauriot, laaja palovamma tai paleltuma

Pahasti rumentava epämuotoisuus, kuten korvalehtien menetys tai nenän tai sen osan menetys sekä muu vaikea ruumiinvirhe

Pysyvä vaikea terveydenhaitta tai hengenvaarallinen tauti tai vioittuma.

•

Toiminta vakavassa työtapaturmassa:

Tutkitaan uhrin tila ja annetaan ensiapua

Soitto hätäkeskukseen, numero 112

Ilmoitus työnantajalle

Työsuojeluvaltuutettu ilmoittaa tapaturmasta Paperiliiton toimistoon

TAPATURMAN JÄLKEEN

TYÖSUOJELUVALTUUTETTU

Haastattele silminnäkijät ym.

Varmista että tieto on mennyt työnantajalle ja uhri on saanut mukaansa vakuutustodistuksen

Varmista että työnantaja ilmoittaa tapaturmasta vakuutusyhtiöön.

Huolehdi että vahinkotapahtuma-ilmoitus on huolellisesti ja oikein täytetty. Sitä on vaikea muuttaa jälkikäteen.

Pidä yhteyttä aluehallintovirastoon, että pääset kuultavaksi tutkinnassa.

Huolehdi, että pääset poliisin kuultavaksi.

Pidä yhteyttä tapaturman uhriin.

Ilmoita Paperiliiton toimistoon erityisesti vakavista tapaturmista. Ilmoituslomake löytyy liiton nettisivuilta.

•

TAPATURMAN UHRI

Älä vähättele tapaturmaa. Älä sinnittele. Ilmoita heti tapaturmasta.

Huolehdi, että ilmoitus tapaturmasta menee työnantajalle ja työsuojeluvaltuutetulle.

Huolehdi, että saat vakuutustodistuksen mukaan lääkärille.

Kerro lääkärille, että kyse on työtapaturmasta. Huolehdi, että lääkäri kirjaa asiat huolellisesti ja oikein. Tämä voi olla ratkaisevan tärkeää korvausten kannalta.

jää pysyväksi ja vaikeuttaa loukkaantuneen normaaleja toimintoja.

Vakavasta tapaturmasta on luonnollisesti ilmoitettava hätäkeskukseen. Sitä kautta tieto tapaturmasta menee myös poliisille. Kannattaa kuitenkin varmistaa asia erikseen.

Työnantajan on ilmoitettava kaikista vakavista työtapaturmista välittömästi myös aluehallintovirastoon työsuojelun vastuualueelle. Ilmoituksen tekemättä jättäminen on rangaistava teko samoin kuin kaikista tapaturmista ilmoittamatta jättäminen vakuutusyhtiölle. Jos vammojen lopullista vaikeusastetta on vaikea arvioida, ilmoitus on syytä tehdä, sillä vammojen laatu saattaa selvitä vasta myöhemmissä tutkimuksissa.

Työtapaturman tutkinta

Kun kyseessä on vakava työtapaturma, poliisi tulee yleensä paikalle välittömästi ja tekee ensimmäisen tutkinnan. Työsuojeluviranomaiset tekevät sen jälkeen oman tutkintansa. Lain mukaan työsuojeluviranomaisen on pyrittävä aloittamaan tutkinta viipymättä, kuitenkin viimeistään kahden työpäivän kuluessa ilmoituksen vastaanotosta. Aluehallintoviraston määräysten mukaan olosuhteita tapaturmapaikalla ei saa muuttaa ennen tapaturmatarkastusta. Tarkastuksen tarkoituksena on selvittää, miksi tapaturma tapahtui, ja ovatko olosuhteet työpaikalla olleet lain määräämällä tasolla.

Jotta viranomaisten saama informaatio ei jäisi työnantajan varaan, on tärkeää, että työsuojeluvaltuutettu tai muu luottamushenkilö on mukana tarkastuksessa. Tapaturman uhri on mukana, jos se on mahdollista. Häntä on joka tapauksessa syytä kuulla mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Työsuojeluviranomaisten selvitysten ja poliisin tekemien kuulustelujen jälkeen asia

siirtyy syyttäjälle. Syyttäjä päättää, nostetaanko syytteitä vai ei, ja mistä rikkomuksista.

Työtapaturmassa loukkaantuneelta asianomistajalta kysytään poliisikuulusteluissa, vaatiiko hän asiassa rangaistusta sekä onko hänellä yksityisoikeudellisia (korvaus)vaatimuksia. *Mahdollisten oikeudenmenetysten välttämiseksi hänen tulisi aina ilmoittaa, että vaatii asiassa rangaistusta ja myös korvauksia.* Tätä menettelytapaa puoltaa eritysesti se, että myöhemmin saattaa tulla esiin uutta asian rikosoikeudelliseen arviointiin vaikuttavaa tietoa. Esitutkintaa tehtäessä myöskään vahingoittuneen tilan vakavuus ja tapaturman vaikutukset hänen taloudelliseen asemaansa tulevaisuudessa eivät välttämättä ole vielä selvillä.

Työpaikan oma tutkinta

Työpaikan työsuojeluorganisaation tulisi kaikkien tapaturmien yhteydessä myös itse tutkia ja selvittää työtapaturmaan johtaneita syitä mahdollisimman pian. Erityisen tärkeää tämä on sellaisissa tapauksissa, joissa työntekijä loukkaantuu vakavasti. Työpaikan toimintaan perehtyneillä ihmisillä voi olla työtapaturmaan johtaneista syistä taustatietoja, joita esimerkiksi aluehallintoviraston tai poliisin suorittamassa tutkinnassa ei ehkä muuten huomattaisi.

Riittäviin ja oikeisiin taustatietoihin perustuva tutkinta on sekä loukkaantuneen työntekijän että työnantajan oikeusturvan kannalta keskeisessä asemassa.

Tapaturman huolellinen tutkinta on tärkeää myös takia, että työpaikalla voidaan jatkossa ehkäistä vaarat, jotka aiheuttivat tapaturman.

TYÖPAIKAN OMA TUTKINTA

TYÖSUOJELUVALTUUTETTU

Selvitä ja dokumentoi tapaturmaa edeltäneet tapahtumat.

Dokumentoi, mitkä tekijät tapahtumahetkenä ja tapahtumapaikalla vaikuttivat tapaturman syntyyn (esim. huono valaistus, jäinen lattia tms.). Tutki, valokuvaa, haastattele, kirjoita ylös.

Selvitä ne mahdolliset puutteet työturvallisuudessa, ohjeistuksessa tai menetelmissä, jotka johtivat tai myötävaikuttivat tapaturmaan.

•

Selvitystyössä tulee huomioida ainakin seuraavia asioita:

mitä uusia työmenetelmiä on vastedes käytettävä

voidaanko tapaturmia ennaltaehkäistä ja torjua läheltä piti -tilanteiden ilmoituksilla

ketkä ovat vastuussa muutosten toteutuksesta

miten uuden ohjeen valvonta ja seuranta toteutetaan.

VAHINGOITTUNEEN KANNATTAA OIKEUSTURVANSA VUOKSI AINA ILMOITTAA POLIISIN ESITUTKINNASSA, ETTÄ VAATII ASIASSA RANGAISTUSTA JA HAKEE KORVAUKSIA.

ETENKIN VAKAVISTA TYÖTAPATURMISTA ON AINA SYYTÄ ILMOITTAA PAPERILIITON TOIMISTOON. NÄIN VARMISTETAAN ASIOIDEN OIKEA HOITO JA MAHDOLLISESTI TARVITTAVA OIKEUSAPU.

Korvaukset

Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisten korvausten saaminen ei edellytä sitä, että työtapaturma olisi aiheutunut työnantajan moitittavasta toiminnasta.

Vakuutuslaitoksen tulee ilmoittaa viipymättä vahingoittuneelle tätä koskevan korvausasian vireilletulosta. Varsinainen päätös vahingoittuneelle tulee lain mukaan antaa viivytyksettä ja viimeistään 30 päivän kuluessa siitä, kun vakuutusyhtiö on saanut asian ratkaisemiseksi riittävät selvitykset.

Vahingoittuneella on oikeus hakea muutosta vakuutusyhtiön päätökseen. Vakuutusyhtiön ratkaisu sisältää aina kirjallisen muutoksenhakuohjeen. Ensin muutosta haetaan valituksella, joka osoitetaan tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnalle, mutta lähetetään ratkaisun antaneelle vakuutusyhtiölle. Muutoksenhakulautakunnan ratkaisuun voidaan vielä hakea muutosta vakuutusoikeudelta.

Muutoksenhaun osalta on tärkeää ottaa huomioon valitusaika. Valituksen on oltava perillä vakuutuslaitoksessa viimeistään kolmantenakymmenentenä päivänä siitä, kun vahingoittunut on saanut tiedon päätöksestä. Vahingoittuneen katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen. Paperiliiton jäsenellä on halutessaan mahdollisuus saada oikeusapua kaikissa työtapaturmiin ja ammattitauteihin liittyvissä asioissa.

Vahingonkorvaus

Vakuutuskorvauksen lisäksi vahingoittuneella työntekijällä voi olla oikeus korvaukseen myös työnantajaltaan esimerkiksi pysyvästä kosmeettisesta haitasta, tilapäisestä haitasta (kipu ja särky) sekä aiheutuneesta ansionmenetyksestä. Työsopimuslain 12 luvun 1 pykälän perustella työnantaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö työsuhteesta tai työsopimuslaista johtuvia velvoitteita, joutuu korvaamaan työntekijälle aiheuttamansa vahingon. Tällaisena vastuun synnyttävänä rikkomuksena tai laiminlyöntinä voi tulla arvioitavaksi esimerkiksi työturvallisuuteen liittyvien velvollisuuksien laiminlyönti.

VAKUUTUSKORVAUS

Tapaturman uhrille korvataan:

sairaanhoito- ja lääkekulut ilman omavastuuta

e-lausunto lääkäriltä vakuutusyhtiöön

matkakulut hoitoon pääsemiseksi ilman omavastuuta

tarpeelliset tutkimuskulut vamman tutkimiseksi, vaikka vamma ei lopulta osoittautuisikaan työtapaturmaksi tai ammattitaudiksi

lääkärinpalkkiot myös yksityiseltä, mutta yksityisellä tehtäviin tutkimuksiin on saatava maksusitoumus etukäteen vakuutusyhtiöltä

päivärahaa yhden vuoden ajan vahinkopäivästä lukien

tapaturmaeläke, haittaraha ja kuntoutus

LÄHTEITÄ JA LINKKEJÄ:

Työturvallisuuskeskus, www. ttk.fi

Tapaturmavakuutuskeskuksen Työtapaturman ja ammattitaudin ilmoittaminen – opas työpaikkojen käyttöön sekä työtapaturma ja ammattitautivakuutuksen koulutusdiat

www.tvk.fi/tietopalvelu-ja-julkaisut/julkaisut

Vahinkotapahtumailmoitukset

www.tvk.fi/tietopalvelu-ja-julkaisut/lomakkeet

Työtapaturma- ja ammattitautilaki:

www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150459#Pidp446863344

Työtapaturmat

www.tyosuojelu.fi/tyoterveys-ja-tapaturmat/tyotapaturmat

Ammattitaudit

www.tyosuojelu.fi/tyoterveys-ja-tapaturmat/ammattitaudit

www.ttl.fi/wp-content/uploads/2016/11/Sosiaaliturva-ammattitautia-ep%C3%A4ilt%C3%A4ess%C3%A4-2015.pdf

www.ttl.fi/tyontekija/ammattitaudit/

Tutkinta

Työkirja tapaturmien ja vaaratilanteiden tutkimiseen (Tapaturmavakuutuslaitosten liitto, Työturvallisuuskeskus, Työterveyslaitos, Turvatekniikan keskus). Löytyy internetistä helpoiten hakemalla hakukoneesta.

PAPERILIITON JÄSENELLÄ ON HALUTESSAAN MAHDOLLISUUS SAADA OIKEUSAPUA KAIKISSA TYÖTAPATURMIIN JA AMMATTITAUTEIHIN LIITTYVISSÄ ASIOISSA.

OHJEITA TYÖSUOJELUVALTUUTETULLE TAPATURMAN SATTUESSA:

ILMOITUKSET

varmista, että ilmoitus työnantajalle tapahtuneesta työtapaturmasta on tehty

varmista, että tapaturmailmoitus vakuutusyhtiöön on tehty

varmista, että vakavista työtapaturmista on tehty ilmoitus poliisille ja aluehallintovirastolle

vakavista työtapaturmista ilmoitus Paperiliittoon

YHTEYDENPITO

työnantajaan:

varmista, että tapaturmailmoitus on tehty huolellisesti ja oikein (käy jo ennalta läpi pelisäännöt ja menettelytavat yhdessä työnantajan kanssa)

toimi apuna tapaturman syiden selvittämisessä (haastattele, tutki, kirjaa)

onko kyseisestä kohteesta tehty läheltä-piti ilmoituksia, turvahavaintoja yms.?

mahdolliset silminnäkijähavainnot

aluehallintovirastoon ja poliisiin:

apu viranomaisille tapaturmatutkinnassa

tapaturman uhriin:

muistuta liiton oikeusavusta

muistuta vakuutusyhtiön päätösten muutoksenhakuajoista

säännöllinen yhteydenpito: missä mennään? Miten työkyky palautunut? Vakuutusyhtiön toimenpiteet...

JATKOTOIMENPITEET/KEHITYSKOHTEET

voidaanko vastaavia tapaturmia ennaltaehkäistä (opastus, perehdytys, riskienarvioinnit...)?

mitä korjauksia voidaan toteuttaa tai uusia työmenetelmiä ottaa käyttöön vastaavien tapaturmien estämiseksi?

ketkä ovat vastuussa muutosten toteutuksesta?

miten uusien ohjeiden/muutosten seuranta toteutetaan?